

FYZIKÁLNÍ PRAKTIKUM

Fyzikální praktikum 1

Zpracoval: Tomáš Plšek, 461281

Naměřeno: 9.3.2017

Obor: Astrofyzika

Skupina: Čt, 8:00

Úloha: 2. Měření elektrického odporu

$T = 22,4\text{ }^{\circ}\text{C}$

$\varphi = 37,4\text{ }\%$

$p = 98,85\text{ hPa}$

Úkoly

1. Změřte při zapojení A i B odpory R_1 a R_2 daných rezistorů. Výsledná data vyhodnoťte vždy podle rovnice (1) i (2) nebo (3) - podle metody.
2. Změřte voltampérovou charakteristiku žárovky.

1. Úvod

Naším úkolem je změřit elektrické odpory (R_1 a R_2) daných rezistorů a voltampérovou charakteristiku žárovky. Pro rezistory použijeme jedno měření pro dvě různá zapojení (metoda A a metoda B). Voltampérovou charakteristiku zjistíme pomocí 10 měření metodou, která bude v případě žárovky přesnější (metoda A). Elektrický odpor vypočítáme pomocí Ohmova zákona.

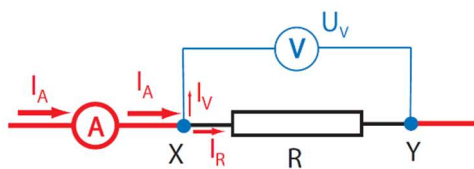
$$R = \frac{I_R}{U_R} \quad (1)$$

I_R ...proud protékající rezistorem

U_R ...napětí na rezistoru

2. Postup měření

Metoda A

Obrázek 1: Zapojení metody A

I_A ...proud naměřený ampérmetrem

I_R ...proud protékající rezistorem

I_V ...proud protékající voltmetrem

R_V ...vlastní odpor voltmetru (zpravidla velmi vysoký)

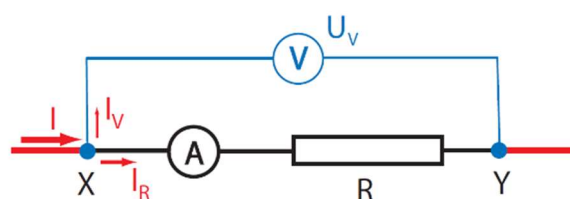
U_V ...napětí naměřené voltmetrem

Napětí, které měří voltmetr, je totožné s napětím na rezistoru: $U_V = U_R$. Proud I_A naměřený ampérmetrem se však v uzlu dělí na proud tekoucí rezistorem I_R a proud tekoucí voltmetrem I_V , tedy: $I_A = I_V + I_R$, $I_R = I_A - \frac{U_V}{R_V}$. Místo vztahu (1) tedy dostáváme:

$$R = \frac{U_V}{I_A - \frac{U_V}{R_V}} \quad (2)$$

Tato metoda se používá při měření „nižších“ odporů ($R \ll R_V$), neboť $\frac{U_V}{R_V} \ll I_A$.

Metoda B

Obrázek 2: Zapojení metody B

I_A ...proud naměřený ampérmetrem

R_A ...vlastní odpor ampérmetru (zpravidla velmi nízký)

U_A ...napětí na ampérmetru

U_R ...napětí na rezistoru

U_V ...napětí naměřené voltmetrem

Proud měřený ampérmetrem I_A je totožný s proudem na rezistoru I_R . Voltmetr však měří součet napětí na ampérmetru U_A a na rezistoru U_R : $U_V = U_A + U_R$. Místo vztahu (1) tedy dostáváme:

$$R = \frac{U_V - I_A R_A}{I_A} \quad (3)$$

Tato metoda se naopak používá při měření „velkých“ odporů ($R \gg R_A$), neboť $\frac{U_V}{I_A} \gg R_A$.

3. Měření

Pro metody A i B jsme použili následující přístroje:

Přístroj	Měřicí rozsah	Nejistota	Odpor
Ampérmetr	15 mA	$\pm 0,02 \% + 1 \text{ dgt}$	10,4 Ω
	15 A		
Voltmetr	10 V	$\pm 0,1 \% + 2 \text{ dgts}$	10,53 M Ω
	100 V		

Tabulka 1: Použité přístroje

3.1. Měření odporu rezistorů

Zapojení A	Napětí U [V]	Proud I [mA]	Zapojení B	Napětí U [V]	Proud I [mA]
Rezistor R1	9,970	100,199	Rezistor R1	9,396	100,281
Rezistor R2	39,99	0,04403	Rezistor R2	39,92	0,03967

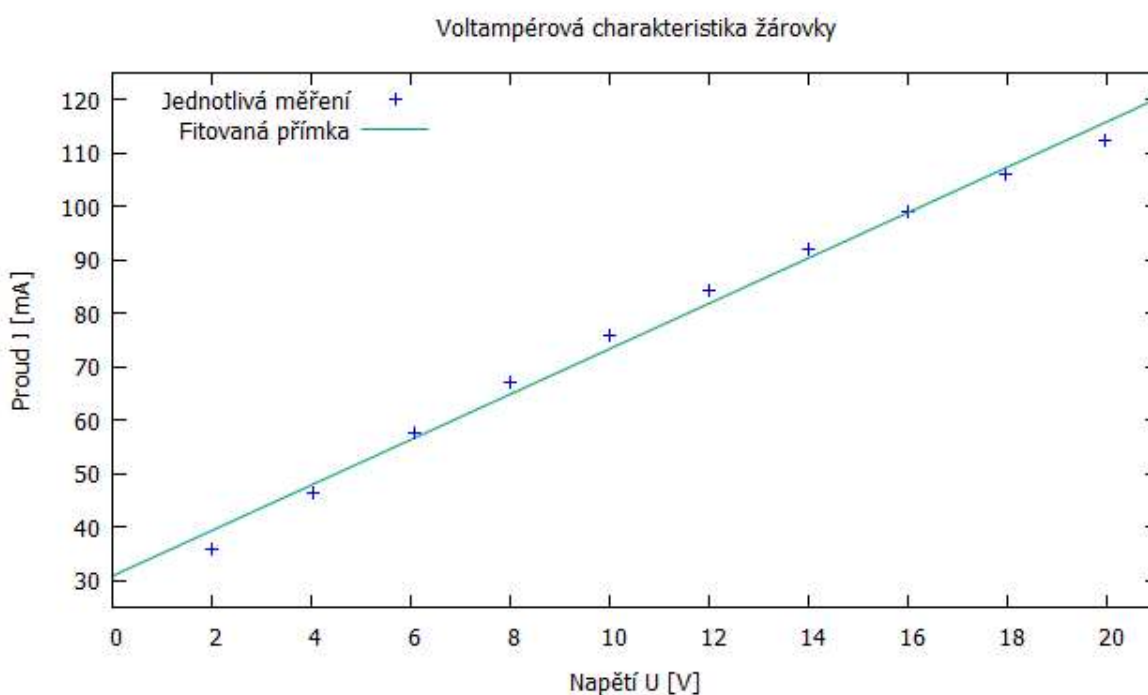
Tabulka 2: Proud a napětí pro oba rezistory

3.2. Měření voltampérové charakteristiky žárovky

K určení voltampérové charakteristiky žárovky jsem zvolil metodu A, protože odpor žárovky je relativně malý ($R_{\text{žárovka}} \ll R_V$). Proud tekoucí voltmetrem bude tedy oproti proudu na rezistoru velmi slabý.

U[V]	1,99	4,01	6,05	8,00	9,98	11,98	13,98	15,97	17,96	19,94
I[mA]	35,784	46,476	57,520	67,012	75,786	84,188	91,842	99,074	105,975	112,365

Tabulka 3: Proud a napětí u žárovky

Obrázek 3: Závislost proudu na napětí

4. Výpočet odporů a vyhodnocení systematické chyby

Pro obě metody spočteme výsledné odpory obou rezistorů, a to podle vzorce (1) a vzorce (2) nebo (3), a určíme i jejich nejistoty.

Jednotlivé nejistoty budou závislé pouze na nejistotě typu B, tedy na třídě přesnosti měřidla. Následně pro vzorce (1), (2) a (3) uplatníme vzorce pro přenos nejistoty.

Rezistor	Metoda A		Metoda B	
	$R = \frac{U_V}{I_A}$	$R = \frac{U_V}{I_A - \frac{U_V}{R_V}}$	$R = \frac{U_V}{I_A}$	$R = \frac{U_V}{I_A} - R_A$
R_1	99,5(1) Ω	99,5(1) Ω	93,7(1) Ω	83,3(1) Ω
R_2	908,2(1,4) k Ω	994,0(1,5) k Ω	1006,3(1,6) k Ω	1006,3(1,6) k Ω

Tabulka 4: Vyhodnocení odporů rezistoru

Nyní můžeme určit systematickou chybu, které bychom se dopustili, kdybychom nezapočítali i odpor daného přístroje (ampérmetru či voltmetru – podle metody) a také její relativní podíl na celkovém výsledku.

Systematická chyba	Metoda A	Metoda B	Relativní syst. chyba	Metoda A	Metoda B
Rezistor R_1	-0,00094 Ω	+10,400 Ω	Rezistor R_1	0,001 %	12 %
Rezistor R_2	-85733,611 Ω	+10,400 Ω	Rezistor R_2	9 %	0,001 %

Tabulka 5: Vyhodnocení systematické chyby

5. Závěr

Porovnáním systematických chyb obou metod pro jednotlivé rezistory můžeme určit, která metoda je, pro které velikosti odporů, výhodnější.

Metoda A se více hodí při zapojené rezistorů s „nízkými“ hodnotami odporů.

Metoda B se naopak hodí více pro rezistory s „vyššími“ odpory.

Nelinearita voltampérové charakteristiky je způsobená především ohřevem žárovky při protékajícím proudu.